

خیلواکی

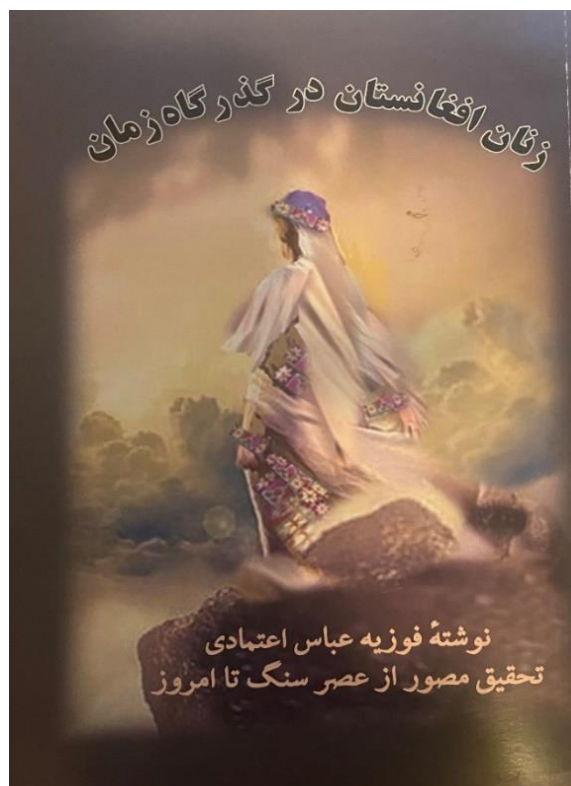
استقلال

www.esteqlaal.net

۲۵ نوامبر، ۲۰۲۴

فوزیه عباس اعتمادی

زنان افغانستان در گذرگاه زمان تحقیق مصور از عصر سنگ تا امروز

فصل پانزدهم - ۰۱

زنان افغان از زمامداری محمد نادرشاه تا جمهوری اول

(۱۹۲۹ تا ۱۹۷۸)

تا اینجا فعالیت های زنان افغان را از آغاز زندگانی بشر تا عصر نهضت امانی مطالعه نمودیم، و تاجایی که امکان داشت کارنامه های زنانی را که با وصف دشواری ها مشکلات روزگار در طول تاریخ پر از نشیب و فراز کشور نامی از خود به یادگار گذاشته اند به معرفی گرفتیم. اما فعالیت های زنان افغانستان با پایان نهضت دوره امانی ختم نمیشود. بلکه این نهضت سر آغاز تحولات نوین در حیات اجتماعی زنان افغان در عصر حاضر بشمار میرود.

از دوره نهضت شاه امان الله و ملکه ثریا تا امروز تعداد زنانی که کارهای مثمر و قابل ذکر آنها در ساحات مختلف زندگی دیده میشود، آنقدر زیاد میباشد که باید کتاب مستقلی درین مورد نگاشته شود. اما بطور خلاصه میتوان گفت، هرچند بعد

از سقوط دوره امانی مکاتب افغانستان برای مدتی مسدود بود، ولی با روی کار آمدن محمد نادر شاه در نوامبر ۱۹۲۹ معارف به فعالیت دوباره آغاز نمود. در اوایل مکاتب اناث هنوز مسدود بودند، اما نادر شاه تلاش داشت تا دختران از نعمت سواد بی بهره نمانند. ازینرو در سال ۱۹۳۱ تصمیم گرفت تا یک مکتب تجربی نسوان را در داخل محوطه ارگ شاهی برای عده ای از شاگردان اناث فعال سازد. پس عده ای از معلمین و شاگردان رشدیه مکتب مستورات را استخدام نمود تا در ایجاد یک مکتب ابتدایی در داخل محوطه ارگ بکار آغاز کنند. البته انتخاب این مکتب در داخل چهار دیواری ارگ دلایل امنیتی داشت.

در این مکتب دانش آموزان به فراگیری، علوم دینی، تاریخ، قرائت ابتدایی درسی و ادبیات درسی، حساب، جغرافیه، رسامی، بافت و خیاطی مشغول بودند. بعد ها عده از همین معلمین و شاگردان به حیث استاد در مکاتب دیگر نسوان شروع به کار کردند.

در این زمان «انجمن تاریخ» تاسیس گردیده بود و مجله پر محتوای «کابل» به نشر میرسید که زنان باسواد افغانستان از نشرات آن و همچنان از خواندن روزنامه های «انیس» و «اصلاح» مستفید میشدند.

در زمان اعلیحضرت محمد ظاهرشاه که از سال ۱۹۳۳ تا ۱۹۷۳ دوام کرد، تحولات بیشتری در فعالیت های اجتماعی زنان پدید آمد. مهمترین آن بازگشایی مکاتب دخترانه در خارج از ساحه ارگ بود. بعد ها یکتعدای از فارغ تحصیلات این مکاتب به تحصیلات عالی به سویه لسانس ادامه دادند.

شاگردان لیسه ملالی در زمان سلطنت ظاهرشاه

چنانچه قبلاً ذکر یافت در این دوره مکتب مستورات سابقه بنام لیسه ملالی افتتاح دوباره یافت و به تعقیب آن لیسه های عالی زرغونه، عایشه درانی، رابعه بلخی، آمنه فدوی، بی بی مهر، لیسه های شاهدخت بلقیس و شاه دخت مریم و تعداد زیادی مکاتب دیگر بشمول مکاتب متوسطه و ابتدایی دختران در کابل افتتاح و در اکثر ولایات کشور مکاتب نسوان از ابتدای تا عالی تاسیس گردید. در تمام مکاتب دخترانه مضامین سیانس، الجبر، هندسه، مثلثات، علوم اجتماعی، قرأت درسی و پشتو، علوم دینی، آرت، لسانهای خارجی و تدبیر منزل تدریس میشد. دریندوره تعداد شاگردان روز به روز افزایش یافت و هزاران شاگرد دختر و پسر از نعمت سواد و دانش پیشرفته بهره مند گردیدند. در جریان این سالها نخستین مراکز تحصیلات عالی برای زنان در ساحه اقتصاد، حقوق و طب نیز تاسیس شد.

در سال ۱۹۵۹ آزادی نسوان و رفع حجاب در زمان صدارت محمد داود آغاز یافت. ملکه حمیرا، شاهدخت بلقیس، شاه دخت مریم، خانمهای مأمورین عالی رتبه دولتی و خانمهای منور افغانستان در مراسم کشف حجاب شرکت داشتند. این اقدام دولت در هنگام صدارت سردار محمد داوود بدون هیچ حادثه مهمی در کمال امنیت آغاز یافت و با استقبال وسیع بانوان افغان مواجه شد.

در سال ۱۹۶۴ قانون اساسی افغانستان تساوی حقوق را برای مرد و زن تصویب نمود و بعد از آن زنان افغان در کابینه و پارلمان (سنا و شورای ملی) در پهلوی مردان به کار آغاز کردند. در دهه ۶۰ و آغاز ۷۰ افغانستان از جمله نخستین کشورهای شرقی بود که زنان آن در قوای قضایه، مقننه و اجراییه کشور مسؤلیت ادارات مهم دولتی را به عهده داشتند.

ظاهر شاه وعده ای از بانوان منور در دهه دیمکراسی

دریندوره دروازه های فعالیت های تعلیمی، اقتصادی، اجتماعی، ورزشی و هنری به روی زنان افغانستان باز گردید. جوانان افغان (ذکور و اناث) در پوهنتون کابل در رشته های انجنیری، طب، ژورنالیزیم، تاریخ و جغرافیه، اقتصاد، فارمسی، انجنیری و مهندسی، ادبیات و علوم بشری، حقوق و علوم سیاسی، زراعت، تعلیم و تربیه، ساینس و شرعیات، و فراگیری زبانهای خارجی مصروف بودند. اکثر این فارغ تحصیلان بخصوص طبقه نسوان در تمام وزارت های افغانستان به کار آغاز کردند.

محصیلین پوهنتون کابل و بنیاد های دیگر تعلیمی در دهه ۱۹۷۰

محصلان رشته خدمات صبحی

مهمانداران شرکت هوا پیمای آریانا افغانستان

چنانچه از تصاویر بالا پیداست زنان افغانستان دریندوره در تمام ساحات زندگی فعال بودند. بطور مثال در ساحه مطبوعات و ژورنالیزم خانمهای پیشتازی به نگاشتن تبصره های سیاسی، مضامین اجتماعی، تهیه اخبار در رادیو جراید و مجلات مضامین علمی و ارزنده ای را به رشته تحریر می آوردند؛ و در عرصه نطاقی، برنامه سازی، زیبا ترین برنامه های ادبی، داستانها، درامه ها و پر محتوا ترین مطالب را به جامعه تقدیم نمودند که فعالیت مثمر آنها در بیداری مردم سهم ارزنده و مؤثری داشت. در این دوره نخستین هنرمندان زن از طریق رادیو افغانستان نغمات دلپذیر شانرا به جامعه تقدیم نمودند که مورد استقبال وسیع مردم قرار گرفت؛ و ممثلین زن در ارتقای سوویه تیاتر چنان خدمات شایانی نمودند که آثار ماندگار شان تا امروز مورد ستایش و تقدیر ملت افغانستان است. در طی همین سال ها مؤسسه نسوان گشایش یافت که در آن کورسهای سواد آموزی برای زنان فعال بود و مجله وزین **میرمن** نشریه رسمی آن بود. این مرکز فرهنگی زنان سینمایی بنام **زینب نندارای** داشت که در آن بعلاوه نمایش فیلم درامه های زیبای نیز بروی ستیژ می آمد. در پهلوی مؤسسه نسوان انجمن رهنمای خانواده برای آگاهی زنان در مورد تربیت و **صحت طفل و مادر** تأسیس یافته بود. درینوقت فارغ التحصیلان شعبات نرسنگ و خدمات صبحی که اکثراً زنان بودند و همچنان داکتران زن وظایف نهایت مهمی را در ساحه بهبود صحت عامه، طب وقایوی، و بخصوص ولادی و نسایی به عهده داشتند. در جریان این سالها در نتیجه دسترسی بیشتر زنان به رشته طبابت، خدمات بهتری برای حمایت طفل و مادر صورت میگرفت.

شاهدخت مریم در مراسم فارغ التحصیلی مکتب نرسنگ

در دهه ۱۹۷۰ بوریسیه های تحصیلی برای محصلان ممتاز زن و مرد بیشتر شد. محصلین افغان به غرض اخذ درجه ماستری و دکتورا در کشورهای دوست مشغول تحصیل شدند و درهنگام بازگشت به وطن مصدر خدمات ارزنده ای به کشور گردیدند. در دهه ۷۰ دختران جوان افغان در اکثر تیم های ورزشی مانند والیبال، بسکتبال و سکی اشتراک داشتند و سپورت در تمام مکاتب دختران در سرتاسر افغانستان یکی از فعالیت های مورد علاقه جوانان بود.

در هنگام سلطنت محمد ظاهر شاه افغانستان در سطح جهانی منحيث یک کشور دارای نظام ديموکراسی که در قانون اساسی آن حقوق شهروندی زنان افغان مصئون بود؛ شناخته میشد و ملکه حمیرا در بسیاری از سفرهای رسمی شاه را همراهی میکرد. درین دوره بانوان زیادی در فعالیت های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی سهم قابل ملاحظه ای داشتند.

جان اف کنیدی اعلیحضرت و ملکه حمیرا و خواهر کنیدی

شاه و ملکه افغانستان در سفر جاپان

در زمان ریاست جمهوری داود خان (۱۹۷۳ تا ۱۹۷۸) یکی از اهداف عمده این بود که نسل جوان افغانستان بخصوص زنان سهم زیادی در دفاتر دولتی و سکتور های خصوصی داشته باشند. داود خان یکی از بنیانگذاران آزادی زنان و رفع حجاب مطابق به قوانین شریعت و اشتراک فعال زنان به رضای خودشان بود. دریندوره زنان افغان در اموراداری ، اجتماعی ، فرهنگی و تولیدی به پیشرفتهای بیشتری نایل شدند.

سردار محمد داود خان همراه با عده ای از بانوان فعال در دوره جمهوریت اول

در هنگام جمهوری اول تعداد زیادی دختران افغان برای تحصیلات عالی در رشته های مختلف عازم کشورهای اروپا، آسیا و امریکا گردیدند. همچنان دراین دوره دختران شامل خدمات پولیسی و قوای نظامی کشور گردیدند. اگر نام هریک این بانوان قابل افتخار را ذکر نماییم شمار آنها بالغ بر صدها خانم پیشآهنگ و ترقی خواه میگردد.

در این وقت کار تلویزیون ملی آغاز گردیده بود و یک تعداد زیاد زنان در رشته های برنامه سازی، خبرنگاری ، فتو ژورنالیزیم، ویدیو ژورنالیزیم ، گویندگی و ثبت تصویر و صدا در کورس های مسلکی در پهلوی مردان آموزش می دیدند تا برای نشرات تلویزیونی آمادگی داشته باشند. در همین زمان شعبه هنرهای زیبای پوهنتون کابل نیز تأسیس شد که به تربیت دانش آموزان درساحه نقاشی ، مجسمه سازی، تاریخ هنر و طراحی اختصاص داشت. اشتراک دانش آموزان پسر و دختر در رشته هنرهای زیبا با پشتیبانی جدی دولت باعث آن شد تا یکتعداد زیاد دختران جوان افغان در رشته های مجسمه سازی، نقاشی ، طراحی و آرت گرافیک منحصی هنرمندان تازه نفس ظهور کنند و به تربیت شاگردان بیشتری در رشته های مختلف هنری در کابل، بلخ ، هرات ، قندهار و ولایات دیگر بپردازند.

در دههٔ هفتاد بر علاوه توجه به زنان شهری برنامه « انکشاف دهات» به کمک سازمان ملل متحد و دولت افغانستان روی دست گرفته شد. هدف عمده این بود تا کورسهای سواد آموزی در قصبات و روستا های دوردست ایجاد شود. چنانچه میدانیم زنان افغان از سالهای بسیار دور در ساحه قالین بافی ، خامک دوزی ، خیاطی ، لیاف دوزی مصروف بودند، این اقدام فرصت های کاری و تعلیمی بیشتری برای زنان در رشته های مختلف زندگی مساعد می ساخت.

دختر قالین باف از آقچه

خانم فعالی در دستگاه تخنیکي رادیو تیلیویزیون ملی

بدین لحاظ در وقت ریاست جمهوری سردار محمد داوود زنان بیشتری بحیث استادان پوهنتون و مکاتب ، داکتر ، نرس ، قاضی ، مهندس ، دیپلمات ، نطق ، ممثل ، فلم ساز ، ورزشکار ، شاعر ، نویسنده و آواز خوان شروع به فعالیت نمودند.

با آنکه زنان افغانستان از سال ۱۹۷۸ تا ۲۰۰۱ در اثر اوضاع نا بسامان سیاسی و جنگهای مدهش پی خانمان گردیدند، مهاجر شدندو بیشترین صدمات را تجربه کردند. اما با وجود تمام مشکلات و سختی های روزگار دوباره به پا ایستاده ودلیرانه در پیشبرد زندگی خانوادگی و پیشرفت مملکت نقش خودرا منحصیث یک مادر ، یک همسر، یک دوشیزهٔ جوان و بالاخره یک فرد مفید جامعه ایفا مینمایند.

پایان فصل پانزدهم- قست ۰۱